

Vänsterpress om Coronapandemin – början av januari 2021

Nu har vaccineringarna i den rikare delen av världen kommit igång, men i fattigare länder, inklusive på Balkan i Sydöstra Europa så har man inte ens fått tillgång till vaccin än. Men även i länder med tillgång till vaccin så kommer det att krävas flera månader innan tillräckligt många vaccinerats för att få bukt med pandemin. Under tiden fortsätter Covid-19 att skörda ett stort antal offer.

De senaste veckorna har det registrerade antalet smittade och döda slagit nya rekord i många länder, inte minst USA, där antalet döda nu är över 365 000 (med samma dödstal/dag som nu kommer det bli över en halv miljon i mitten av februari). För Sveriges del är antalet avlidna 9 433 (8/1), ett antal som troligtvis kommer överskrida 10 000 inom 2 veckor. Och globalt lär det inte dröja särskilt länge innan antalet döda passerar 2 miljoner (just nu är det drygt 1,9 milj. – fast de verkliga siffrorna är förmodligen betydligt högre).

Ett annat problem som nu börjar bli alltmer uppenbart, är att många blir långtidssjuka (vissa över ett halvår), med varierande symptom (trötthet, luftvägsbesvär med hosta, svårigheter att andas, huvudvärk, muskelvärk, hjärtproblem, ingen smak och lukt) – denna grupp är större än antalet avlidna.¹

Tidigare artikelsamlingar (senaste 3 månaderna): [Vänsterpress om Coronapandemin – slutet av november 2020](#), [Vänsterpress om Coronapandemin – början av december 2020](#) och [Vänsterpress om Coronapandemin – mitten av december 2020](#)

Martin Fahlgren 8/1 2021

Innehåll

Flamman	1
<i>Trots vaccinen – samhället efter coronakrisen kan bli ännu hårdare</i>	1
Offensiv	2
<i>Året då allt förändrades</i>	2
<i>Oordningens tidsålder har inletts</i>	3
Proletären	8
<i>Undersköterskor prioriterades ned när skydd delades ut</i>	8
<i>Experten: Ured Svenonius för mutbrott</i>	9

¹ En hel del idrottare har varit smittade med mycket lindriga symptom. Detta är dock ingen garanti för att de slipper långvariga problem. Detta gäller i synnerhet konditionsidrotter som kräver hög lungkapacitet, såsom skidåkare. Charlotte Kalla och ryssen Ustjugov drabbades således mycket lindrigt av den akuta sjukdomen, men har haft svårt att komma i form igen. Kalla verkar nu ha återhämtat sig ganska väl (efter 2 månader), medan Ustjugov fortfarande är helt ur slag.

Flamman

Trots vaccinen – samhället efter coronakrisen kan bli ännu hårdare

Tor Gasslander

Flamman 6/1 2021

Krispaketet innebär inte att alla plötsligt blivit socialister.

Nu skymtar ljuset i slutet på tunneln: ett effektivt vaccin som kan distribueras till alla jordens människor och ge oss våra liv och vår shopping tillbaka.

Dessvärre är resurserna i vanlig ordning fruktansvärt orättvist fördelade. Kanada har säkrat sex doser vaccin per medborgare, medan flera fattiga afrikanska länder har färre än en dos per tio invånare. Den rika världens löften om solidaritet, och de pengar som har investerats i en gemensam vaccinfond betyder mycket lite när tillgången är så begränsad som den är. Till det kommer faktumet att många fattiga länder saknar den infrastruktur som krävs för att fördela och distribuera vaccinet. Värst kommer de miljontals människor som befinner sig på flykt att drabbas. Vaccindistributionen har i stort organiserats på statsnivå – vilket skapar problem för dem som saknar medborgarskap eller har tvingats fly från sina hemländer. Detta riskerar att bli en av det nya årets stora katastrofer i sig, men kan också få mer långtgående följder.

EU och Sverige nekar redan människor att komma hit av ekonomiska och främlingsfientliga skäl. Med fortsatt smittspridning bland fattiga – och en till stora delar vaccinerad rik befolkning – kan rädslan för coronaviruset komma att ytterligare befästa murarna kring fort Europa.

På insidan hoppas man nu att allt äntligen ska bli som vanligt. Teatrar, klubbar och kaféer ska öppna igen och flera hårt ansatta branscher ska återuppbyggas. Ekonomin ska börja snurra på av egen kraft.

Under pandemiåret har historiska satsningar genomförts. Vi i Sverige valde redan tidigt att stimulera ekonomin, som det så fint heter, genom att ösa pengar över privata företag. Förtroendet missbrukades naturligtvis omedelbart när somliga bolag valde att helt sonika dela pengarna vidare till ägarna som vinst. Vissa satsningar nådde även dem som arbetar mer direkt: till dessa hör bland annat en slopad karensdag vid sjukdom. Även där tar dock staten det ekonomiska ansvaret, och någon förskjutning i makten på arbetsplatsen har alltså inte skett.

Under årets senare del har både EU och USA beslutat om nya enorma krispaket. Vissa har i detta sett en återkomst för en stark stat. Andra ser samma svaga stater som vanligt: tagna som gisslan av stora kapitalägare som staterna inte har något annat val än att rädda med ständiga infusioner av medborgarnas gemensamma pengar.

Oavsett synsätt kommer det som följer efter kris och kapitalinjektion bli centralt. Det hade knappast varit första gången som en mer eller mindre tillryggalagd svårighet användes som ursäkt för åtstramning: vid Europas förra stora ekonomiska kris tvingades Grekland sälja så gott som alla offentligt ägda resurser som inte var fastspikade. Det skulle vara naivt att tro att de politiker som ser gemensamt ägande som något i grunden dåligt inte skulle försöka igen, även om de för stunden låter som halvt engagerade socialdemokrater.

Offensiv

Året då allt förändrades

Ledare

Offensiv 31/12 2020

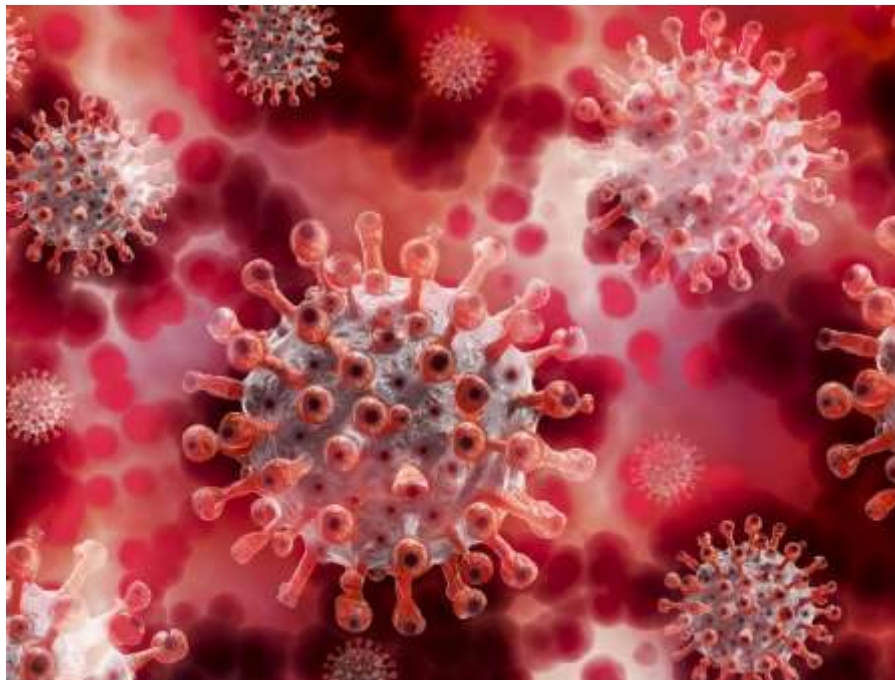

Foto: Gerd Altmann / Pixabay

2020 blev ett år då allt förändrades. Världen drabbades av den värsta hälsokrisen i modern tid och den djupaste ekonomiska krisen sedan 1930-talet, samtidigt som klockan tickade allt snabbare för klimatet. De varningssignaler som kriserna har sänt larmar om behovet av en socialistisk systemförändring för att genomföra den omställning som har blivit akut.

Nästan samtidigt med att vaccinering har inletts i Storbritannien kom rapporter att allt fler smittade, särskilt i London och sydöstra England, smittats av en ny variant på coronaviruset. ”Coronakrisen i London är bortom kontroll. Under den senaste veckan har antalet bekräftade smittade ökat med 47 000 personer – en fördubbling jämfört med veckan innan”, skrev Londontidningen *Evening Standard* den 21 december.

Den nya virusmutationen, som uppges vara 70 procent mer smittsam än den variant som har spridit smittan i Europa, har även upptäckts ibland annat Danmark, Nederländerna och Australien.

Den ökade smittspridningen i Storbritannien och den nya virusmutationen har tvingat högerregeringen att införa nya kraftiga restriktioner och resulterat i att över 40 länder har infört tillfälligt resestopp.

Coronaviruset har muterat många gånger och det är oklart hur farligt den nya muterade virusstammen är. ”Det man vet är att det första kända fallet upptäcktes i Kent den 20 september, under en period då England hade en relativt låg smittspridning. Sedan har viruset spridit sig som en löpeld i de sydöstra delarna av landet” (*Aftonbladet* den 22 december). Och ännu finns inget svar på den kanske avgörande frågan: har virusmutationen utvecklats som en del i den andra vågen av smitta eller själv orsakat en ny våg? Så länge oklarheten består måste det finnas beredskap och planer för att möta ett värsta scenario.

Detta är lärdomen från i våras då regeringarna intog en i det närmaste kriminell passivitet och dröjde med åtgärder för att bekämpa smittbekämpningen. Denna ”business as usual-politik”, som bottnade i strävan i att skydda kapitalismen, följdes sedan av att man allt för snabbt blåste faran över för att ge kapitalismen en möjlighet att återhämta sig under sommaren. Risken är överhängande för att regeringarna, efter starka påtryckningar från kapitalisterna och med vaccinet som ny ursäkt, börjar det nya året med att upprepa tidigare misstag och i förtid blåsa faran över.

Det är långt tills den globala smittkurvan börjar plana ut och först i mitten av nästa år kan en massvaccinering inledas i de mest utvecklade kapitalistiska länderna. I den fattigaste delen av världen kan det ta ända fram till 2024 innan de flesta har vaccinerats.

Att ett vaccin togs fram så snabbt ger en glimt av de möjligheter som dagens vetenskap rymmer. Vaccinet var en produkt av statliga insatser och de mångas arbete, men fördelningen bestäms av läkemedelsbolagen och eliten i de mer utvecklade kapitalistiska länderna.

Regeringarna i Väst och läkemedelsjättarna har också ställt sig helt avvisande till kraven på slopad patent (immateriella rättigheter) på alla medicinska produkter mot covid-19, vilket skulle göra det möjligt för fler att tillverka vaccinet och distribuera det till ett lägre pris. Kapitalismen och marknaden är ett direkt hinder för en produktion och distribution av ett globalt och gratis vaccin för alla.

De många kriser som skakar världen har satt fokus på behovet av globala åtgärder och samordning, men kapitalisterna och deras regeringar låter nationalismen få företräde och bygger allt fler murar.

I kampen och solidariteten under 2020 grodde hoppet och fröet såddes till ett annat socialistiskt samhälle. Men för att kampen ska segra behövs en organiserad massrörelse som hämtar sin styrka från inte bara sin storlek och vilja, utan också från medvetenhet och politiskt program.

Det är en sådan massrörelse som Rättvisepartiet Socialisterna och vår internationella socialistiska organisation ISA tillsammans med andra vill bygga.

Oordningens tidsålder har inletts

Eric Byl, LSP/PSL (ISA Belgien)

Offensiv 1/1 2021

Det verkar som om viruset hämnas, påminner oss om att det inte är över ännu. Covid-19 kom på toppen av miljökatastrofer och en förvärrad social nöd. Den avslöjade bristen på politisk trovärdighet och utlöste den hotande ekonomiska depressionen. Pandemin har kastat kapitalismen i en virvelvind av kris av aldrig tidigare skådade proportioner, med dramatiska konsekvenser för alla aspekter av livet och som slukar alla delar av planeten.

Utvecklingen av vacciner kommer att användas av kapitalismens förespråkare för att hävda att det är resultatet av privata initiativ, av konkurrens mellan olika privata aktörer, på den fria marknaden. I verkligheten var ett viktigt villkor för de privata läkemedelsföretagen att utveckla vacciner på så kort tid att de översvämmades med offentliga resurser. USA:s hälsovårdsdepartement har ensamt bidragit med 10,6 miljarder dollar. Moderna fick över 2,5 miljarder dollar, Pfizer fick ett liknande belopp från olika offentliga resurser och AstraZeneca fick 1,7 miljarder dollar från statliga medel. Alla förlitade sig starkt på grundforskning som utvecklats vid universitet som Harvard, Mainz, Oxford och andra.

Hur lite kapitalistisk globalisering har att göra med ”internationellt samarbete och solidaritet” har belysts av bristen på skyddsutrustning och upprepas nu med det som redan har kallats ”vaccin-nationalism”.

Ett viktigt villkor för de privata läkemedelsföretagen att utveckla vacciner på så kort tid var att de översvämmades med offentliga resurser (Foto: Wikimedia Commons/U.S. Secretary of Defense).

Länder och regioner strider med varandra för att starta om vinstmaskinen helst före sina huvudkonkurrenter. Rika stater kapar åt sig vaccinet och enligt prognoser kommer det inte finnas tillräckligt med vacciner för att täcka världens befolkning förrän 2023 eller 2024. Världsekonomin störtade på några veckors tid ner i en depression som tidigare, till exempel under den stora depressionen på 1930-talet, tog flera år att utveckla. Bruttonationalprodukten (BNP) i OECD-området (36 utvecklade kapitalistiska länder) föll under det andra kvartalet 2020 med uppskattningsvis 9,8 procent, fyra gånger mer än under första kvartalet 2009, finanskrisens värsta kvartal. BNP i Storbritannien sjönk med 20,4 procent, i Frankrike med 13,8, och i Italien och Tyskland med 12,4 och 9,7 procent.

Det var sedan logiskt att ekonomierna studsade tillbaka under det tredje kvartalet för en kort tid innan smittspridningen ökade igen. Redan innan hade IMF förutspått en rekordminskning av den globala ekonomin 2020 med 4,4 procent. De avancerade ekonomierna i slutet av 2021 förutsågs vara 4,7 procent mindre än beräknat i början av 2020 och tillväxtsektorierna 8,1 procent mindre.

Depressionen är inte oväntad. Produktivitetstillväxt, den viktigaste mätaren av ett ekonomiskt systems prestanda, har sjunkit i många decennier. Mätt som global BNP-tillväxt per

sysselsatt gick den från 3,2 procent 1970 till 1,2 procent i början av 1980-talet. Den återhämtade sig till 2,5 procent när exploateringen intensifierades och nya regioner öppnades för marknaden i början 2000-talet, innan produktionstillväxten stadigt sjönk till 1,5 procent 2019. Det pressar vinster, undergräver investeringar i verklig produktion, hotar ekonomisk tillväxt, skapande av arbetstillfällen och levnadsstandard, och alla förutsägelser pekade även innan pandemin på en ytterligare långsiktig erosion.

Den globala välfärdsrapporten från 2020 från Crédit Suisse bekräftar att ojämlikheten har ökat ännu snabbare. De rikaste 1 procent av hushållen äger 43 procent av all global personlig förmögenhet; de rikaste 0,1 procent av hushållen äger 25 procent (175 000 ultrarika). De fattigaste 50 procent äger 1 procent av den globala rikedom, de 90 procent fattigaste 11 procent.

IMF och Världsbanken uppskattar att mellan 90 och 150 miljoner människor världen över kommer att hamna i extrem fattigdom och öka den del av världens befolkning som lever på mindre än 1,90 dollar per dag, från 8,4 till 9,1 procent.

Enligt Internationella arbetsorganisationen (ILO) förlorades närmare 500 miljoner heltidsarbeten bara under det andra kvartalet 2020. Denna förödelse är koncentrerad till de mest utsatta, låglönearbetare, migrerande arbetare och informella arbetare. Kvinnor, som representerar 39 procent av den globala arbetskraften, står för 54 procent av de jobb som förlorats.

I över ett decennium har världsekonomin också varit i en skuldfälla. Enligt Institute of International Finance (IIF) ökade den totala globala skulden – offentligt, företag och hushåll tillsammans – med 15 000 miljarder dollar under 2020. Under perioden 2016-2020 var dess ökning 52 000 miljarder dollar jämfört med 6 000 miljarder dollar mellan 2012-2016. I början av 2020 nådde den globala skulden 320 procent av den globala BNP, nu väntas den vara 365 procent.

Som svar på den stora ekonomiska lågkonjunkturen 2008-09 pumpades stora summor pengar in i ekonomin. USA:s centralbank, Federal Reserve, har ett historiskt genomsnitt att hantera 4-6 procent av USA:s BNP. Det ökade till efter finanskrisen till 22 procent och var i juni i år 33 procent. Detta för att försöka rädda de skuldsatta företagen, som skulle kunna framkalla en ekonomisk krasch.

I slutet av 2019 ansågs nästan 20 procent av amerikanska företag vara zombieföretag som hålls vid liv genom lån. I november hade centralbanker globalt injicerat inte mindre än 8 700 miljarder dollar i ekonomin och fortsätter att göra mer. Det förklarar varför aktiemarknaderna efter rekordfall i slutet av februari, början av mars, studsade tillbaka för att nå nya rekordnivåer. Men hotet om ekonomisk total kollaps har inte alls försvunnit.

Vissa hävdar illusionen att skulder inte är ett problem på grund av de låga räntorna. Andra försvarar variationer av modern monetär teori, att regeringar och centralbanker kan skapa obegränsade pengar ur ingenting antingen på obestämd tid eller under en mycket lång period (100 år). Det skulle vara en modern turboversion av att ”trycka pengar” som snart släpper loss hög inflation och svartlistar valutor som misstänks inte återspegla det verkliga värdet av varor och tjänster.

En av kapitalismens egenskaper som stärktes enormt under den kapitalistiska globaliseringsperioden är internationell arbetsfördelning och därmed internationell handel. Som en procentandel av den globala BNP ökade värdet på världshandeln med varor och tjänster stadigt från 19 procent 1984 till en topp på 31 procent 2008. Sedan dess har världshandeln vänt neråt.

Annan statistik pekar i samma riktning. Finansaffärer över gränserna ökade stadigt fram till 2008 och nådde 35 500 miljarder dollar, 60 procent av världens BNP. De sjönk sedan kraftigt och var i mars 2019 cirka 40 procent av världens BNP och har fortsatt att minska sen dess. Det globala börsvärdet ökade stadigt från 27 miljarder dollar 1975 till 816 miljarder dollar 2007, men har sedan dess minskat. År 2019 var det nere på 632 miljarder dollar. Globala intäkter från privatiseringar ökade från cirka 40 miljarder dollar årligen 1988 till cirka 170 miljarder dollar år 2000, främst på grund av privatiseringar i Östeuropa. Det pendlade sedan mellan 40 miljarder och 120 miljarder dollar årligen fram till 2008, gick upp igen till 200 miljarder dollar på grund av återförsäljningen av banker som övertogs av regeringar under finanskrisen samt stora program i Kina och i mindre utsträckning i Ryssland och Indien. Allt detta pekar på att nyliberalismen har tappat kraft i över ett decennium. Depressionen har gett det ännu ett hammarslag, möjligen dödligt. Det betyder inte att viss politik, rätt eller fel identifierad med nyliberalism, inte kommer att fortsätta. Åtstramningar kommer att fortsätta, liksom försök till privatisering och definitivt ytterligare avreglering av arbetsmarknaden. Men det kommer snarare att ske på nationell eller regional nivå, där regeringar ingriper för att försvara intresset för sin egen nationella kapitalistklass eller till och med göra begränsade eftergifter när de möter massmotstånd och efter att ökat förtryck har misslyckats.

När nyliberalismen går in i väggen går vi in i en ny instabil era. Deutsche Bank har i en av sina studier kallat det "oordningens tidsålder" och pekar på ytterligare ökad polarisering samt växande interimperialistiska spänningar, med ett öga riktat mot det nya kalla kriget mellan USA och Kina, som nu är den övergripande faktorn i världspolitik och ekonomin.

Det kommer att finnas motsägelsefulla särdrag, särskilt när vi går in i en övergångsperiod med den gamla eran döende medan den nya ännu inte är född. Den nya eran kommer att öka spänningarna med tull-, valuta- och handelskrig, ibland krig genom ombud och potentiellt även att kalla krig ibland blir varma, som vi såg i konflikterna mellan Indien och Kina förra året. I motsats till vad många kanske tror börjar revolutionen i allmänhet med den härskande elitens oförmåga att erbjuda en väg framåt på ett trovärdigt sätt.

Hur har de härskande eliterna allmänt reagerat nu? Centralbanker gick in med monetära tillskott värda cirka 10 procent av den globala BNP. Men detta var bara den omedelbara ekonomiska nödåtgärden; mer behövdes för att rädda systemet från total kollaps, skydda en del av den ekonomiska vävnaden och undvika social revolt. Detta var det närmaste man kunde komma en krigsliknande situation. "Först oroar du dig för kriget, sedan räknar du ut hur du ska betala för det", sade Carmen Reinhart, en före detta budgethök, nu chefsekonom för Världsbanken.

Europeiska Centralbankens chef Christine Lagarde betonade: "Det är tydligt att både finanspolitiskt stöd och monetärt försörjningsstöd måste förbli på plats så länge det är nödvändigt och drastiska fall måste undvikas". Den övergripande majoriteten av ekonomer, journalister, politiker med flera gör liknande uttalanden.

Dogmen om budgetdisciplin kastades ut genom fönstret och ersattes av fem gånger mer stödinsatser än under den stora recessionen 2008-09. I slutet av oktober 2020 hade Japan injicerat finanspolitiska stimuliner motsvarande 21 procent av BNP, USA 13,2 procent (innan det senaste paketet), Tyskland 8,9 procent, men också Brasilien 12 procent, Indien 6, Argentina 6 och Indonesien 4,3 procent. Ytterligare injektioner diskuteras och kommer sannolikt.

Kommer denna politik att vara kortvarig? Kommer nyliberalismen snart att återupptas efter ett kort avbrott som det gjorde i efterdyningarna av den stora lågkonjunkturen? Denna depression är resultatet av en organisk kris som har mognat under en lång period och illustreras av nedgången i produktivitet och bristen på produktiva investeringar. Produktivkrafterna har sedan

länge vuxit ur de kapitalistiska produktions- och egendomsförhållandena, som har gått från att vara en relativ broms på utvecklingen till att bli en absolut broms.

Utvecklingen har för länge sedan nått ett stadium som kräver demokratisk planering, internationellt samarbete och kunskapsutbyte samt offentlig kontroll och ägande över resurser, vilket blockeras av systemets törst efter vinst. Dessutom är denna kris också starkt relaterad till försvagningen av USA-imperialismen som, trots att den fortfarande är den dominerande makten, mer och mer utmanas, särskilt av kinesisk imperialism.

Allt detta gör en återkomst för den nyliberala eran mycket osannolik. Vi kommer att se flera olika vändningar, men den dominerande trenden i världsekonomin är att gå mot mer statligt ingripande – politiskt och ekonomiskt – där mindre vikt ges till den klassiska ”nyliberala” dogmen om att minska underskotten.

Allt detta representerar en stor förändring, en tektonisk förändring i kapitalisternas ekonomiska politik. I många avseenden är den situation vi står inför unik. Den närmaste parallellen till den faktiska situationen är den period som omfattar den stora depressionen på 1930-talet, med keynesiansk politik för att rädda systemet, som gick mycket längre efter andra världskriget.

Nyliberalismen hoppade inte på scenen färdig. Det började som ett monetaristiskt experiment i Chile efter Pinochets kupp 1973. På andra håll tog det stora klasstrider under en period på 5 till 10 år innan den härskande klassen kunde införa nyliberalism som huvudpolitik. Där ingick monetarism som vill att finansmarknaden ska få agera fritt med stöd av centralbankerna. Nyliberala förespråkare är emot andra politiska och statliga ingrepp, som de menar är att falla undan för krav på välfärd och sociala reformer.

Nyliberalismens monetarism, liberalisering och privatisering stärktes ytterligare av globaliseringsprocessen efter stalinismens kollaps. Även om det är möjligt att utpeka vissa specifika karakteristiska särdrag bör nyliberalism inte ses som en fast uppsättning regler, utan som den politik som de utvecklades under en historisk period.

Den policyändring som tillämpas idag visar likheter med de keynesianska metoderna och statliga ingripanden som tillämpades på 1930-talet. Även om alla jämförelser är bristfälliga och närmare fokus kommer att avslöja många skillnader finns det ändå viktiga lärdomar att lära.

Roosevelt kombinerade ökade sociala utgifter, infrastrukturarbeten och skapande av jobb. Detta ledde till att fackföreningsledarna såväl som ledarna för kommunistpartiet, som än hade ett stort inflytande, samlade sig bakom Roosevelt. De såg förändringen i politiken, men istället för att avslöja att den syftade till att rädda systemet spreds illusioner. Ingen av Roosevelts tillfälliga åtgärder löste de underliggande problemen i ekonomin och de kombinerades med brutalt förtryck av arbetarkampen. Idag måste vi också varna för tron om att förskjutningen i politiken bort från nyliberalismen skulle innebära ett slut på attacker på arbetare och välfärd. Det innebär det inte.

I Övergångsprogrammet 1938 påpekade Leo Trotskij att ”New Deal” endast var möjligt i ett land där kapitalistklassen lyckades samla enorm förmögenhet. Idag har stimulansåtgärder införts även i vissa fattiga länder.

I Indien är Modis nya stimulanspaket i oktober som syftar till att stimulera konsumenternas efterfrågan och extra offentliga utgifter för infrastrukturprojekt ett exempel, liksom den brasilianska regeringens månatliga nödhjälpsspaket som delade ut kontantbetalningar till 67 miljoner fattiga familjer sedan april. Dessa begränsade undantag kommer att vara kortlivade och kommer snart att ge plats för outhärdliga attacker om inte arbetarklassen svarar med

hårda strider. Men även där eftergifter beviljas har vi inte råd att dela de oundvikliga illusionerna som följer med dem, samtidigt som vi entusiastiskt stöder all reformkamp.

Vi i ISA kommer att vara med i rörelserna framöver, hjälpa till att bygga dem och stärka dem genom att demonstrera våra metoder och tålmodigt men stadigt förklara behovet av ett program för att störta kapitalismen och en socialistisk samhällsomvandling.

Proletären

Undersköterskor prioriterades ned när skydd delades ut

Janne Bengtsson

Proletären 23/12 2020

När coronapandemin slog till i våras, prioriterades undersköterskorna bort – de som mest behövde skyddsutrustning. Kommunalfacketts kritik möttes av tystnad från både regeringen och folkhälsomyndigheten.

När coronapandemin drabbade i början av året och obarmhärtigt avslöjade hur Sveriges beredskapsförråd rustats ner och förstörts, ransonerades den kvarvarande skyddsutrustningen hårt på de mest utsatta arbetsplatserna, landets äldreboenden.

De som blev utan skyddsutrustning var den grupp som behövde den mest: undersköterskorna som hade mest både social och kroppskontakt med de äldre.

Det visar en rapport som Lisa Pelling gjort för Kommunalarbetsförbundets räkning. Pelling är doktor i statsvetenskap och utredningschef vid den oberoende tankesmedjan Arena Idé.

Proletären har läst rapporten och Pellings kritik är stenhård: skyddsutrustningen prioriterades efter utbildning och lönegrad, där sjuksköterskor med bara sporadisk kontakt med de äldre fick skydd, medan undersköterskorna blev utan:

”Ett står klart: när skyddsutrustningen ransonerades, stod de yrkesgrupper som Kommunal organiserar längst ner på prioriteringslistan. Sjuksköterskorna på äldreboenden hade till exempel oftare skydd, trots att de ofta bara är inne hos sjuka en kort stund. De går in i visir och munskydd och tar ett blodprov. Undersköterskan, utan högskolepoäng, stannar kvar hos den hostande covidsjuka äldre och matar, byter blöjor, torkar kräks. Utan munskydd”, heter det i rapporten.

Och när företrädare för Kommunal, skyddsombud och andra, påtalade den skriande bristen på adekvat utrustning, vägrade socialminister Lena Hallengren (S), statsepidemiologen Anders Tegnell och andra berörda myndighetspersoner och myndigheter att lyssna.

På ett möte tidigt under pandemin med Hallengrens statssekreterare, Anders Tegnell och representanter för Sveriges Kommuner och Regioner (SKR) samt för Socialstyrelsen, rapporterade Kommunal om läget på arbetsplatserna. Kritiken avfärdades. Anders Tegnell hänvisade till SKR och hävdade att läget inom äldreomsorgen är under kontroll. Ingen annan reagerade.

Lisa Pellings rapport stryker under allvaret i tidigare artiklar i Proletären om hur flera myndigheter, däribland arbetsmiljöverket (AV), samarbetade för att tvinga personalen att arbeta trots den katastrofala bristen på skyddsutrustning. På Serafen i Stockholm fick verksamheten fortgå sedan både Kommunals skyddsombud och AV:s egen inspektör körts över av KD-politikern Erik Slottnér, ansvarig för äldreomsorgen i staden, och AV:s ledning.

Från Gällivare rapporterade undersköterskan Marita Eriksson hur hon fick både AV och arbetsgivaren emot sig när hon lade skyddsstopp på det kommunala äldreboendet Forsgläntan. Marita Eriksson krävde ordentlig skyddsutrustning mot dropp- och luftburen smitta,

andningsmasker eller godkända munskydd, visir och skyddsdräkt med lång ärm. Arbetsgivaren erbjöd munskydd tillverkade av dammsugarpåsar samt egentillverkade visir av den plast som används i overheadapparater. Det godkändes av Arbetsmiljöverket.

Från andra arbetsplatser rapporterades det om skydd tillverkade av engångsregnponchos och munskydd gjorda av servetter, kaffefilter och gasbindor, och om hur kommunernas ledningar stoppade skyddsutrustning till de som mest behövde den.

– Jag visste inte att det svenska klassamhället såg ut så här, säger Lisa Pelling i *Dagens Arena*. Jag tror faktiskt man hade kunnat räddat liv om man tagit Kommunals varningar på allvar.

Experten: Utred Svenonius för mutbrott

Janne Bengtsson

Proletären 5/1 2021

Åklagare bör granska munskyddsskandalen i Region Stockholm och utreda om affären faller under lagstiftningen om mutbrott. Det anser Dennis Martinsson, universitetslektor i rättsvetenskap.

En expert i rättsvetenskap anser att Region Stockholms och finansregionrådet Iréne Svenonius (M) agerande i samband med inköpen av munskydd till Stockholmsregionen, kan vara mutbrott.

– De uppgifter som framkommit rörande detta, gör att det nog finns all anledning för en åklagare att titta närmare på fallet och inleda en förundersökning om både givande och tagande av muta, säger Dennis Martinsson, universitetslektor i rättsvetenskap vid Stockholms universitet.

Det var i slutet av november som bland annat Proletären kunde berätta om hur företaget Camfil säkrade en munskyddsorder, värd 270 miljoner kronor, med Region Stockholm. Detta sedan Camfil på regionens uppdrag gratistestat och felaktigt underkänt konkurrenternas munskydd, samtidigt som företaget förhandlade om att själva sälja munskydd till regionen.

Camfil – som tillverkar luftfilter till reningsanläggningar och saknar auktorisation att utföra tester av munskydd – fick uppdraget när behovet av munskydd till de arbetande i vården var som störst.

När socialstyrelsens eget test senare körde över Camfils tester av konkurrenternas munskydd, och skickade ut skydden till vårdpersonalen runt om i regionen, hade tusentals anställda inom vården tvingats arbeta en månad utan grundläggande skyddsutrustning.

Men skandalen slutade inte där. För att vara säker på att få igenom affären i regionfullmäktige, drevs den igenom av moderata regionrådet Iréne Svenonius utan föregående beredning. Underlaget till jätteaffären lades fram inför ledamöterna bara några minuter innan sammanträdet skulle börja. Ett agerande som fick den socialdemokratiska gruppen i fullmäktige att vägra delta i beslutet.

Och nu uppmanar Dennis Martinsson, lektor i rättsvetenskap vid universitetet i Stockholm, åklagare att titta närmare på affären.

– Att företaget, för Region Stockholms räkning, genomförde kontrollen av ett annat företags produkter innan det företaget själv fick ett uppdrag från regionen hindrar inte att det skulle kunna handla om tagande av muta, säger Martinsson till *Expressen*. De uppgifter som framkommit gör att det nog finns all anledning för en åklagare att titta närmare på fallet och inleda en förundersökning om både givande och tagande av muta.

Också Institutet mot mutor har tittat närmare på affären, och på den förklaring om ”en exceptionell situation” som de ansvariga, däribland Iréne Svenonius, hänvisat till för att motivera agerandet kring mångmiljonordern till Camfil.

– Offentliga upphandlingar ska alltid ske under förtroendefulla former och processen ska alltid kännetecknas av gott omdöme, transparens och integritet, säger institutets generalsekretäre Hayaat Ibrahim till Expressen. Det ska inte finnas några misstankar om att tilldelning av ett kontrakt har skett på andra grunder än just sakliga, objektiva grunder. Det är särskilt viktigt för att allmänheten ska förlita sig på att det offentliga bedriver sin verksamhet med absolut hederlighet och opartiskhet.